

28. évf. 5. sz. 1981. május

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

KÖSZÖNTŐ SOROK A IV. ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI KONFERENCIÁNAK

Futala Tibor

az Országos Műszaki Könyvtár igazgatója

Mire e sorok a TMT-ben megjelennek, igencsak küszöbén leszünk a IV. országos könyvtárügyi konferenciának. Ezért vállaljuk inkább csak a köszöntés feladatát, mint az értékelését és a célok kitűzését. Ez utóbbi két feladatot számos más dokumentum – OKT-előterjesztés, tanulmány, cikk, konferencia elő- és háttéranyag, tézisyűjtemény – különben is már jórészt megoldotta. Reméljük: valóságosan, alaposan, a jövőt érdemben elemezni próbálva. Teljesedjenek ki e dokumentumok a konferencia vitáival!

A köszöntés az a műfaj, amelyben a hangot patetikussabbra lehet venni, az arcot pedig meghatottabbra. S ez nem formalitás, amennyiben az, akit vagy amit köszönteni akarunk, kedves a szívünknek, fontos az elménknek. Hát hogyan lenne ilyen számunkra a könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy! Hiszen belőle és neki élünk: a keretében végzett munka révén kapcsolódunk be a társadalmi élet vérkeringésébe, valósítjuk meg önmagunkat.

Mint mindenkinek, nekünk is sok jó okunk van arra, hogy ez az önmegvalósítás minél kiteljesedtebb, harmonikusabb legyen. Ennek egyik meghatározó előfeltétele: minél inkább válllvetve vigyük sikerre dolgainkat. S ha lehet, holnap gyorsabban és maradéktalanabban, mint tegnap tettük.

A konferenciai seregszemle – hitem szerint – az erre való szervezést, ösztönzést fogja szolgálni mindenekelőtt. A „válllvetve” megy ugyanis köreinkben a legnehezebben. Néha úgy viselkedünk, mint a kisgyerekek, aki járni éppen megtanulván, azt hiszi: csak úgy magától, a maga erejéből, a maga lábán eljut mindenhová.

* * *

A köszöntésnek nem kell feltétlenül felhőtlennek lennie. Ha szükséges, aggódóbb elemek is elférnek benne. A továbbiakban – egy darabig – foglalkozzunk velük.

A „maga erejéből”-nek és a „maga lábán”-nak most sem általában, sem a szakkönyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügyben nincs jó csengése. Helyette „közösen”-t kell mondanunk, mert az idő részint pénzalapjaink viszonylagos elértéktelenedésével, részint meg online technikával fenyeget. Másként szólva: innen kisebb volumenű beszerzési lehetőségekkel, onnan a szakirodalmi értesülések hatalmasra fokozódó záporaival.

Mit ér az olyan étterem, amelynek csak az étlapi választéka bőséges, a valóságos étel annál kevesebb benne? Hogy valahogy így ne járjunk, végre határozottan és elszántan kell a sarkunkra állnunk: gyűjtést okosan és fegyelmezetten megszerveznünk, gyűjteményeket expeditív állapotban fenntartanunk, gyorsan és folyamatosan szolgáltatnunk, szolgáltatásokat flottan fogadni tudnunk.

Nem ördögöket festek a falra. Bajt okozó ördögeink – mint *Mester és csapata* Bulgakov regényében – máris itt vannak közöttünk, működésükről számos statisztikai adat tanúskodik. Ime:

1. Miközben a szakkönyvtárügy *állománygyarapítási kezei* az 1970. évi 186 millió forintról – évről évre fölfelé kúszva – 1978-ig 409 millió forintra nőttek, a gyarapodás mértéke tetemesen csökkent. 1970 és 1974 között még 15 millió egységgel nőtt az országos dokumentumvagyomány, 1975 és 1978 között már csak 8 millió egységgel. Ez ugyan még lehetett volna racionális egyeztetések és munkamegosztások eredménye is, ám ilyenek – finoman szólva – a hetvenes években alig folytak.

2. Aggasztó, ahogy a vezető szakkönyvtárak részesedése csökkent az országos szakkönyvtári állományon belül. 1970-ben még 63%-kal részesedtek belőle, 1974-ben 45%-kal, 1978-ban már csak 41-gyel. Pedig ezek a szakkönyvtárak azok, amelyek bázisul szolgálnak a hazai szakirodalmi tájékoztatási szolgáltatásoknak, és amelyek, lévén nyilvánosak, közvetlenül és a könyvtárközi szolgáltatások igénybevételével mindenki számára elérhetők.
3. A helyi szakkönyvtárak eközben a „mindent veszek”-re rendezkedtek be. S mivel értesüléseik – tanúskodnak róla a könyvkereskedők – meglehetősen korlátozottak voltak a megjelent dokumentumokról, a „pénz, paripa, fegyver” eseteiben sem gyarapodott a legtöbb helyen optimálisan az állományuk. Am annyira mégis, hogy helyel-közzel megfélekedzenek a könyvtárközi szolgáltatások igénybevételéről. Jelenleg a 13 milliós szakkönyvtári állományforgalomban a könyvtárközi kölcsönzés és a másolatszolgáltatás a százezer egységet sem éri el. *Ridiculus mus.*
4. Az évtized végén szakkönyvtárainkba mintegy 196 ezer *kurrens folyóirat* járt. A szelektív információterjesztési szolgáltatások bevezetése előtt tartott vizsgálatok azt is bizonyítják, hogy tulajdonképpen nagyon magas minőségűen válogattunk a világ folyóiratterméséből. No, de azért: *kell-e nekünk a kb. 15 ezernyi külföldi folyóiratcím majdnem 200 ezer példányban?* S nem lenne-e jobb, ha ehelyett inkább 20 ezer cím járna – mondjuk – nem is merem leírni, hány példányban.
- A pontokba-szedést lehetne még folytatni, ám a dokumentálásból egy köszöntőbe ennyi is elég.
- A konferencia, ha csak az együttműködés és az egyeztetés elszántságát plántálja is be szakmai tudatunkba, és szakmai etikánk komponensévé ügyeskedni ennek kötelezettségét, pozitív eseményként vonul be a történelembe.

* * *

Van azonban derűsebb tény-irányzat is. Nem is kevés, hála istennek. Mert bizony nagy keserűség volna az, ha egy olyan szakma, mint a miénk, amelyet több mint hét ezer főfoglalkozású és mintegy kétszer annyi részfoglalkozású és tiszteletdíjas művel, csak panaszkodni tudna országos seregszemléjén. Nem, ilyesmire szó sincs. Ellenkezőleg: *az elmúlt tíz év folyamán fontosabbak lettünk a társadalom számára.* Ezt mindenekelőtt intézményeink társadalmi hatókörének tágulása bizonyítja.

A szakkönyvtárügy (egészében és nem egyes könyvtáranként!) különösen jó évtizedet zárt e tekintetben. A nemzeti könyvtárakat és a felsőoktatásiakat is beleértve, összes szakkönyvtárunk használóinak a száma majdnem 400 ezerre emelkedett, ami 1970-hez képest megközelítőleg 70%-os növekedés.

És ugyanígy: közel 50%-kal több látogatót fogadtunk az évtized végén 1970-hez képest, *állományforgalmunk* pedig kerekén 250%-kal nőtt. A szakmai kondíció megszerzése, szinten tartása és fejlesztése, illetve e kondíciónak a K+F-ben és a termelésben való felhasználása – tapasztalhattuk – tapasztalhatjuk – bennünket is sebesebb forgásra készítet.

De nemcsak bennünket, hanem a közművelődési könyvtárakat is. Az ő kölcsönzési forgalmukban a korábbi 20%-kal szemben kb. 30%-ot tesz ki az ismeretterjesztő és szakirodalom kölcsönzése. Ez önmagában több mint 16 millió egység évente! Meglehet, sőt bizonyos: a közművelődési könyvtárakban a szakirodalomhasználat másféle igényt elégít ki, mint nálunk. Tömegesebbet és általánosabbat. Ennek ellenére a könyvtári ellátásra is vonatkoztatható a mondás: a minőségi sport színvonala a tömegsport színvonalától és széles alapozásától függ. S ha közművelődési könyvtáros kollégáink e téren szép eredményeket értek el, köszönettel tartozunk értük, hiszen a mi holnapjainkat készítették elő.

Közvetett adataink arra is vannak, hogy az évtized második felében a szakkönyvtárhasználat színvonala is növekedett. Ez abból a tényből valószínűsíthető, hogy a helyi szakkönyvtárak gyors fejlődése előbb elvonta az olvasókat az ország vezető szakkönyvtáraiból, majd ismét fokozódni kezdett e nagykönyvtárak látogatottsága. 1970 és 1974 között a nagykönyvtárak majdnem 9%-nyi olvasót veszítettek el, 1974 és 1978 között pedig 8%-nyit hódítottak vissza. A látogatások számában ugyancsak 9%-os volt a visszaesés, majd 5%-os az újból való térhódítás. Az állományforgalomban az 5%-os visszaesést 3,6%-os térnyerés követte. Jelenleg a 120 országos feladat körű szakkönyvtár a beiratkozott olvasók 44%-át mondhatja a magáénak, a szakkönyvtári látogatók kerekén felét fogadja, s állományforgalma az országos forgalom 36%-át teszi ki. Hangsúlyozom: 120 szakkönyvtár a kb. 1800-ból.

Jogos a feltételezés, hogy a szakkönyvtári forgalmat a szakirodalmi tájékoztatási szolgáltatások javuló színvonala is segítette növekedésbe fordítani. Igaz ugyan, hogy ez a szolgáltatási rendszer technológiájában korántsem korszerűsödött annyira, mint azt tíz évvel ezelőtt reméltük, azért egy és más e vonatkozásban is történt. Napjainkra közhasználatúvá váltak a számítógépes SDI-szolgáltatások, és a Keletre és Nyugatra létesített kísérleti összeköttetések azt is bebizonyították, hogy az online nálunk is „*ante portas*”. Ám erről, a szakirodalmi ellátottsággal kapcsolatos aggodalmaknál, már szó esett.

* * *

Ismétlem: *köszöntőt írok, nem pedig beszámolót vagy programot.* Két érdemi tétele közül a borús a derűs tétel további fennmaradása és fejlődése iránti felelősségünket

kívánta exponálni, mint a konferencia megoldás-kereséseinek központi kérdéskörét.

Mindezt rövidebben is meg lehetett volna fogalmazni. A következőképpen: a konferenciát megelőző helyzetfel-tárások, a konferencia vitái nyomán erősödjék meg a könyvtárügy egészében és különösen a szakkönyvtár és szakirodalmi tájékoztatásügyben a fegyelmezett rendsze-rekben való gondolkodás, még inkább a fegyelmezett rendszerépítés. Egyedül ez lehet záloga az ellátási szintek közötti kapcsolatok optimalizálásának, a korszerű technológiák elterjedésének, azaz az olyan színvonalú szakirodalmi és szakirodalmi tájékoztatási ellátás létre-jöttének, amely a rendszer minden pontján a maradék-talant mind jobban megközelítve elégíti ki az igényeket, sőt: az objektív szükségletek igényné fejlesztését is siettetni tudja.

FUTALA Tibor: Köszöntő sorok a IV. országos könyvtárügyi konferenciának

1981 júniusának első napjaiban ül össze a IV. országos könyvtárügyi konferencia. A cikk ezzel kapcsolatban részben arra hívja fel a figyelmet, hogy a primer források beszerzésében az inflálódási tendenciák miatt fokozott együttműködésre és munkamegosztásra van szükség, részben pedig arra, hogy várhatóan tovább fog növekedni a szakkönyvtárakat és a szakirodalmi szolgál-tásokat igénybe vevők tábora. Ha a primer források beszerzésében és szolgáltatásában az együttműködés és a munkamegosztás elmaradása következtében visszaesés következnek be, az fenyegetné az igénybevétel további bővülését.

FUTALA, T.: Welcoming address to the Fourth National Conference on Librarianship

The Fourth National Conference on Librarianship (Hungary) will be held in early June, 1981. On this occasion the article emphasizes the fact that inflationary pressures necessitate a more intensive cooperation in the acquisition policies of primary documents and it predicts a possible increase in the number of users of special

libraries and services. If lack of cooperation will lead to deficiencies in the acquisitions and availability of primary documents, this would possibly threat the growth of library usage.

ФУТАЛА, Т.: Приветственные строки к IV обще-государственной библиотечной конференции

В первых числах июня 1981 года состоится IV общегосударственная конференция. В связи с этим статья призывает внимание частично к тому, что по причине инфляционных тенденций возникает необходимость усиления сотурдничества и разделения труда в приобретении первичных до-кументов, и частично к тому, что ожидается даль-нейшее увеличение числа потребителей информа-ционных услуг и читателей специальных библи-отек. Если по причине отсутствия сотрудничества и разделения труда наступит спад в приобре-тении и предоставлении первичных документов, это может поставить под угрозу дальнейшее расширение потребления информационных ус-луг.

FUTALA, T.: Begrüßungsworte an die IV. Ungarische Konferenz für Bibliothekswesen

In den ersten Junitagen 1981 tagt die IV. Ungarische Konferenz für Bibliothekswesen. Es wird die Aufmerk-samkeit auf den Umstand gelenkt, dass bei der Anschaf-fung primärer Informationsquellen wegen den Inflations-tendenzen eine intensivere Zusammenarbeit und Arbeits-teilung seitens der Bibliothekare und Bibliotheken erfor-derlich ist. Die Zahl der Fachleute, die Fachbibliotheken und fachliterarische Informationsdienste beanspruchen, wird voraussichtlich zunehmen. Falls mangels Zusam-menarbeit und Arbeitsteilung bei der Anschaffung pri-märer Quellen ein Rückfall eintreten würde, könnte man auch keine Zunahme der Inanspruchnahme der Biblio-then erwarten.

